I dialetti – Lo ionico-attico

1. a) *Il.* XIII 683s. ἔνθα δὲ Βοιωτοὶ καὶ Ἰάονες ἑλκεχίτωνες / Λοκροὶ καὶ Φθῖοι καὶ φαιδιμόεντες Ἐπειοί

b) Hdt. I 150 βοηθησάντων δὲ πάντων Αἰολέων ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο τὰ ἔπιπλα ἀποδόντων τῶν Ἰώνων ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας

c) VI sec.: Δάνκλε ‖ 500-461: Μεσσε̄νίο̄ν / Μεσσανίο̄ν ‖ dopo il 461: Μεσσάνα, Μεσσανίων

d) Hdt. I 142 γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νενομίκασι, ἀλλὰ τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐτῶν πρώτη κεῖται πόλις πρὸς μεσαμβρίην, μετὰ δὲ Μυοῦς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοίκηνται κατὰ ταὐτὰ διαλεγόμεναι σφίσι. αἵδε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ· Ἔφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώκαια· αὗται δὲ αἱ πόλιες τῇσι πρότερον λεχθείσῃσι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδέν, σφίσι δὲ ὁμοφωνέουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλιες, τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἴκηνται, Σάμον τε καὶ Χίον, ἡ δὲ μία ἐν τῇ ἠπείρῳ ἵδρυται, Ἐρυθραί· Χῖοι μέν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ τὠυτὸ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἑωυτῶν μοῦνοι. οὗτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσερες γίνονται

2. a) μάτηρ (lat. *māter*, airl. *māthir*, arm. *mayr*), cicl. μητερ, calc. μετερ, microas. μήτηρ ‖ Μῆδοι (*Māda*), Μίλητος (gr. com. Μίλατος) ‖ Δαρεῖος (*Dārayava(h)uš*), ἡμᾶς ‖ att. ἡμέρᾱ, καρδίᾱ, ὑγιᾶ (<έα) ‖ υ > |ü|

b) νεώς (*naswos), παρε(ι)ά (*parausa), νέα (*newa), κόρη (*korwa), κόρρη (*korsa), τριήρη (*trieres-a), ἐνδεᾶ (*endeea), πηλίκος (*q^{w}alikos), ma ἀργυρᾶ (*argyrea)

c) ᾱ̓(ϝ)ώς/ἠώς/ἕως, λᾱ(ϝ)ός/ληός/λεώς

d) φιλέομεν > φιλοῦμεν

e) Archil. fr. 108,1 W.^{2} κλῦθ' ἄναξ Ἥφαιστε κτλ. ‖ Semon. fr. 7,58 W.^{2} ἢ δούλι' ἔργα καὶ δύην περιτρέπει

f) gr. com. δικαστήρ, ion.-att. δικαστής

g) λόγοισι(ν), χερσί(ν), πατράσι(ν), λέγουσι(ν), δίδωσι(ν), διδόασι(ν), ἔλυσε(ν), εἴκοσι(ν)

h) ἕτερος / ἅτερος (*sm̥-teros)

i) ion. ἡμέας, ὑμέας, ἡμέες, ὑμέες, att. ἡμᾶς, ὑμᾶς, ἡμεῖς, ὑμεῖς (dor. ἁμέ, ὑμέ, ἁμές, ὑμές, eol. ἄμμε, ὔμμε, ἄμμες, ὔμμες), ion.-att. οἱ, αἱ (gr. com. τοί, ταί)

l) ἔδοσαν, ἦν (< pl. ἦεν, dor. ἦς)

m) ὅπου (gr. com. ὅπει)

n) κατά/κατ, παρά/παρ, ἀνά/ἀν (etc.),   πρός/πός, ποτί, πρές

o) εἰ/αἰ, ἠ

p) ἄν / κε

3. a) πρήσσω (Asia Minore) / πρήττω (Eretria) / πράττω (Atene)

b) ττ < σσ, ρρ < ρσ,   κόρη, ξένος (≠ κούρη, ξεῖνος), πόλεως, μείζων, κρείττων   gen. -ου (≠ -εω < -ηο < -ᾱο)

c) ἰρός,   κῶς, κόσος / πῶς, πόσος (ὄκως, κοῦ, κόθεν),   παιρίν, ὅπωρ ἄν,   γλάσσα, ἔρσην, θέρσος, τάμνω

d)

ionico	**attico**
IMT 127A (Sigeion, 575-550 a.C.)	*IMT* 127B (= *IG* I/3 1508,2)
Φανοδίκο̣	Φανοδίκο εἰμὶ τõ Η-
ἐ̣μὶ τὸ̣ρμοκ-	ερμοκράτος τõ Προκο-
ράτεος τọ̃	νεσίο κἀγὸ κρατε̃ρα
Προκοννη-	κἀπίστατον καὶ *h*εθμ-
σίο̣· κρητῆρ-	ὸν ἐς πρυτανεῖον ἔ-
α δὲ καὶ ὑποκ-	δοκα μνε̃μα Σιγει-
ρητήριον κ-	εῦσι ἐὰν δέ τι πάσχ-
αὶ ἠθμὸν ἐς π-	ο, μελεδαίνεν με
ρυτανήιον	ὀ Σιγειε̃ς καί μ' ἐποί-
ἔδωκεν Συκε-	εσεν *h*Αἴσοπος καὶ
εῦσιν	*h*ἀδελφοί.

4. a) Heraclit. *VS* 22 B 1 τοῦ δὲ λόγου τοῦδ' ἐόντος ἀεὶ ἀξύνετοι γίνονται ἄνθρωποι καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον· γινομένων γὰρ πάντων κατὰ τὸν λόγον τόνδε ἀπείροισιν ἐοίκασι, πειρώμενοι καὶ ἐπέων καὶ ἔργων τοιούτων, ὁκοίων ἐγὼ διηγεῦμαι κατὰ φύσιν διαιρέων ἕκαστον καὶ φράζων ὅκως ἔχει. τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει ὁκόσα ἐγερθέντες ποιοῦσιν, ὅκωσπερ ὁκόσα εὕδοντες ἐπιλανθάνονται.

b) Thuc. II 37,1s. χρώμεθα γὰρ πολιτείᾳ οὐ ζηλούσῃ τοὺς τῶν πέλας νόμους, παράδειγμα δὲ μᾶλλον αὐτοὶ ὄντες τισὶν ἢ μιμούμενοι ἑτέρους. καὶ ὄνομα μὲν διὰ τὸ μὴ ἐς ὀλίγους ἀλλ' ἐς πλείονας οἰκεῖν δημοκρατία κέκληται· μέτεστι δὲ κατὰ μὲν τοὺς νόμους πρὸς τὰ ἴδια διάφορα πᾶσι τὸ ἴσον, κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν, ὡς ἕκαστος ἔν τῳ εὐδοκιμεῖ, οὐκ ἀπὸ μέρους τὸ πλέον ἐς τὰ κοινὰ ἢ ἀπ' ἀρετῆς προτιμᾶται, οὐδ' αὖ κατὰ πενίαν, ἔχων γέ τι ἀγαθὸν δρᾶσαι τὴν πόλιν, ἀξιώματος ἀφανείᾳ κεκώλυται.

c) Plat. *Parm.* 128a-b μανθάνω, εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, ὦ Παρμενίδη, ὅτι Ζήνων ὅδε οὐ μόνον τῇ ἄλλῃ σου φιλίᾳ βούλεται ᾠκειῶσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ συγγράμματι. ταὐτὸν γὰρ γέγραφε τρόπον τινὰ ὅπερ σύ, μεταβάλλων δὲ ἡμᾶς πειρᾶται ἐξαπατᾶν ὡς ἕτερόν τι λέγων. σὺ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ποιήμασιν ἓν φῂς εἶναι τὸ πᾶν, καὶ τούτων τεκμήρια παρέχῃ καλῶς τε καὶ εὖ· ὅδε δὲ αὖ οὐ πολλά φησιν εἶναι, τεκμήρια δὲ καὶ αὐτὸς πάμπολλα καὶ παμμεγέθη παρέχεται. τὸ οὖν τὸν μὲν ἓν φάναι, τὸν δὲ μὴ πολλά, καὶ οὕτως ἑκάτερον λέγειν ὥστε μηδὲν τῶν αὐτῶν εἰρηκέναι δοκεῖν σχεδόν τι λέγοντας ταὐτά, ὑπὲρ ἡμᾶς τοὺς ἄλλους φαίνεται ὑμῖν τὰ εἰρημένα εἰρῆσθαι.

Bibliografia

W. Dittenberger, *Zum Vocalismus des Ionischen Dialekts*, «Hermes» XV (1880) 225-229.
F. Bechtel, *Die Inschriften des ionischen Dialekts*, Göttingen 1887.
H.W. Smyth, *The Vowel System of the Ionic Dialect*, «TAPhA» XX (1889) 5-138.
H.W. Smyth, *The Sounds and Inflections of the Greek Dialects. Ionic*, Oxford 1894.
A. Fick, *Zur ionischen Mundart und Dichtersprache*, «NJKA» I (1898) 501-513.
K. Meisterhans-E. Schwyzer, *Grammatik der attischen Inschriften*, Berlin 1900[3].
K. Eulenburg, *Zur Vokalkontraktion im ionisch-attischen Dialekt*, Diss. Leipzig 1903.
U. von Wilamowitz-Moellendorff, *Über die ionische Wanderung*, «SBAW» (1906) 59-79 (= *Kleine Schriften* V/1 152-176).
W. Brandt, *Griechische Temporalpartikeln vornehmlich im ionischen und dorischen Dialekt*, Diss. Strassburg 1907.
P. Kretschmer, *Zur Geschichte der griechischen Dialekte. I. Ionier und Achäer*, «Glotta» I (1909) 9-59.
E. Herrmann, *Die Liquidaformantien in der Nominalbildung des ionischen Dialekts*, Tübingen 1911.
A. Scherer, *Zur Laut- und Formenlehre der milesischen Inschriften*, Diss. München 1934.
Elisabeth Knitl, *Die Sprache der ionischen Kykladen nach den inschriftlichen Quellen*, Diss. München 1938.
A. Tovar, *Ensayo sobre la estratigrafía de los dialectos griegos. I. Primitiva extensión geográfica del Ionio*, «Emerita» XII (1944) 245-335.
Gisela M. Richter, *The Archaic Gravestones of Attica*, London 1961.
E. Risch, *Das Attische im Rahmen der griechischen Dialekte*, «MH» XXI (1964) 1-14.
S.-T. Teodorsson, *The Phonemic System of the Attic Dialect*, Diss. Göteborg 1974.
H.P. Gates, *On the Chronology of the Attic Rückverwandlung*, «Glotta» LIV (1976) 44-52.
J. Haudry, *La flexion des thèmes en -i- en Attique*, in *Étrennes de septantaine.* «Travaux de linguistique et de grammaire comparée offerts à Michel Lejeune par un groupe de des élèves», Paris 1978, 95-98.
L. Threatte, *The Grammar of Attic Inscriptions*, I: *Phonology*, Berlin-New York 1980.
J.-L. Perpillou, *La diphtongue ai en Attique*, «Glotta» LXII (1984) 152-157.
J.L. O'Neil, *Dorian and Ionian Colonies in Sicily and their Relations with the Natives*, «Classicum» XV (1989) 14-18.
J.-L. García-Ramón, *Proportionale Analogie und griechische Morphologie: Athematische Infinitive im Attischen und im Westionischen*, in *Sprachwissenschaft und Philologie. Jacob Wackernagel und die Indogermanistik heute*. «Kolloquium der Indogermanischen Gesellschaft vom 13. bis 15.Oktober 1988 in Basel», hrsg. von H. Eichner und H. Rix, Wiesbaden 1990, 150-169.
A. Lillo, *Ionic κῶς, ὅπως, ὅπως, Thessalian κις: a Phonetic Problem of Analyzable Compounds*, «Glotta» LXIX (1991) 1-13.
L. Dubois, *Inscriptions grecques dialectales de Grande Grèce. I: Colonies eubéennes. Colonies ioniennes. Emporia*, Genève 1995.
A. López-Eire, *L'influence de l'ionien-attique sur les autres dialectes épigraphiques et l'origine de la koiné*, in C. Brixhe (Ed.), *La koiné grecque antique*, II: *La concurrence*, Paris 1996, 7-42.
Karin Stüber, *Zur dialektalen Einheit des Ostionischen*, Innsbruck 1996.
E. Crespo, *The Language Policy of the Athenian State in the Fifth Century B.C.*, «ILing» XXIX (2006) 91-101.
P. Wathelet, *Le rôle de l'eubéen et celui del l'Eubée dans l'épopée homérique*, «Gaia» XI (2007) 25-52.